

בס"ד. ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ב

(הנחה בלתי מוגה)

שובה ישראל עד הוי' אלקיך¹. ואיתא בלקו"ת² שצריך להבין מהו הלשון עד הוי', דלכאורה הול"ל להוי', או אל הוי', כמ"ש בפסוק שלאח"ז³ ושובו אל הוי'. ויש להוסיף בזה, דהנה, לשון עד מורה על הגבלה, כמו עד פה תבוא ולא יותר⁴. ובפרטיות יותר, יש בזה ב' אופנים, עד ולא עד בכלל, עד ועד בכלל⁵. והנה, האופן דלא עד בכלל הוא בודאי ענין של הגבלה, שעד פה תבוא ולא יותר. וגם האופן דעד בכלל הו"ע של הגבלה, שהרי מזה גופא שצריכים להדגיש ולומר (באזוּרָענען) שעד בכלל, מובן, שיש קס"ד לומר שלא עד בכלל, וזהו מצד ההגבלה שבדבר. ויתירה מזה, דהנה, ידוע בענין שבעים פנים לתורה⁶, שכל הפירושים (פנים) שייכים זל"ז⁷, ומזה מובן שבכל מקום שנאמר עד נכללים בו ב' האופנים דעד בכלל ולא עד בכלל, ונמצא, שגם האופן דעד בכלל שייך להאופן דלא עד בכלל, שבו מודגש ענין ההגבלה. ועפ"ז יוקשה ביותר מש"נ הלשון עד בענין התשובה (שובה ישראל עד הוי' אלקיך), הרי כללות ענין התשובה, ובפרט התשובה דעשי"ת, ובפרט התשובה דשבת שובה, הוא⁸ מצד פנימיות הנפש, שכל ענינה הוא היפך הציור וההגבלה, לצאת ממציאותו, פאָרלירן זיך, שלא להיות אפילו בבחי' יש מי שאוהב כו"ג⁹, וא"כ, למה נאמר בענין התשובה הלשון עד שמורה על ענין ההגבלה.

ב) אך הענין הוא¹⁰, דהנה, מבואר בלקו"ת¹¹ שתיבת עד הוא גם מלשון נצחיות, כמו לעדי עד ימלוך¹², וכמ"ש¹³ ה' ימלוך לעולם ועד,

(8) נתבאר בארוכה בהשיחה שלפני המאמר (נדפסה בלקו"ש חי"ד ע' 143 ואילך).

(9) ראה תו"א הוספות קיד, ד.

(10) בהבא לקמן — ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמה ואילך. וראה אוה"ת שבת שובה ס"ע א'תק ואילך. סה"מ תרס"ח ע' קפב ואילך.

(11) דרושים לשבת שובה סו, ג.

(12) פיוט "מלך עליון".

(13) בשלח טו, יח.

(1) הושע יד, ב — הפטרת שבת שובה.

(2) דרושים לשבת שובה סו, ריש ע"ב.

(3) הושע שם, ג.

(4) לקו"ת פקודי ה, א, ז, ב.

(5) ראה רד"ה שובה תרס"ו. ד"ה שובה ישראל דש"פ האזינו תשל"ז (תו"מ סה"מ

תשרי ע' צו ואילך. סה"מ תשל"ז ע' 18

ואילך). וראה גם לקו"ת שם, ג.

(6) ראה במדב"ר פי"ג, טז.

(7) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ועוד.

ותיבת ועד היא מלשון עד¹⁴. והנה, בענין הנצחיות ישנו חיבור והתכללות ב' הפכים, גבול ובלי גבול. דהנה, ענין הנצחיות הוא בגדר הזמן דוקא, שהרי דבר שלמעלה מהזמן לגמרי, לא שייך לומר בו ענין הנצחיות, מאחר שאינו בגדר הזמן כלל, וע"ד מושכלות אמיתיות, כמו המושכל שהחלק הוא קטן מהכל¹⁵, או המושכל שהעצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו¹⁶, כיון שאינם בגדר הזמן, לא שייך לומר שהם נצחיים. ורק בענין שהוא בגדר הזמן יתכן לומר ענין הנצחיות, היינו, שעם היות שכל הדברים שהם בגדר הזמן הם הווים ונפסדים, מ"מ, יש ענינים שמצד רצון הבורא לא יהי' בהם ענין ההפסידות אלא יהיו נצחיים¹⁷. וכמו אתה הוא ושנותיך לא יתמו¹⁸, דאף שימים ושנים הם בחי' הגבלת הזמן, מ"מ, שנותיך לא יתמו, שלא יכלה ויופסק לעולם. והנה, כללות ענין הזמן הו"ע של הגבלה, וגם ענין השינוי, שהרי אין יום אחד דומה לחבירו, וכמאמר כל יומא ויומא עביד עבידתי¹⁹ [וזהו גם הביאור במ"ש²⁰ ואברהם זקן בא בימים, שצ"ל ימים שלמים ומלאים בתומ"צ, שלא יחסר יום אחד²¹, דלכאורה אינו מוכן, הרי גם אם החסיר יום אחד בלימוד שיעור בתורה, יוכל להשלימו עי"ז שילמד למחרתו שיעור כפול, שזהו כללות ענין התשובה, כמבואר באגה"ת²² המשל מחבל הנפסק וחוזר וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל. אך הענין הוא²³, שבכל יום צ"ל העבודה השייכת ליום זה, ולכן גם כאשר לומד למחרת שיעור כפול, חסר עדיין ביום שלפניו]. וכן הוא גם בשרש הזמן שהו"ע רצוא ושוב²⁴, שהם תנועות הפכיים, שזהו ענין של שינוי. וביחד עם זה, הרי ענין הנצחיות (שהוא בגדר הזמן דוקא) הו"ע של בלי גבול, וגם העדר השינוי, שהרי אמיתית ענין הנצחיות הוא לא רק שכללות הדבר הוא נצחי, אלא גם שכל פרט ופרט שבו הוא נצחי, ואם נאמר שהדבר הנצחי הוא בעל שינוי,

19) זח"ג צד, ריש ע"ב.

20) חיי שרה כד, א.

21) ראה זח"א רכד, א. תו"א חיי שרה

טז, א. משפטים עו, ג. עט, א.

22) פ"ט.

23) ראה אוה"ת משפטים ע' א'קכב.

שבועות ע' צא. בלק ע' תקמח. ד"ה ואברהם זקן תשל"ח (תו"מ סה"מ חשון ע' שז ואילך).

24) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים

ח"ג ע' תת. ביאורי הזוהר לאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' רנו ואילך. ובכ"מ.

14) ראה לקו"ת שם, ריש ע"ד.

15) ראה שם טוב למורה נבוכים חלק ב

הקדמה א. ב. יב. הובא בספר החקירה להצ"צ ב, א. לא, א ואילך.

16) המשך תרס"ו ע' תקכב. המשך

תער"ב ח"א ע' תטו. תקנג. ח"ב ע' א'פא.

סה"מ תרע"ח ע' שלח. וראה סה"ש תש"א ע' 32 הערה 19.

17) ראה לקמן ס"ג.

18) תהלים קב, כת. וראה גם אוה"ת

תבוא ח"ה ס"ע ביסט ואילך. סה"מ תרל"ב ח"ב ס"ע תפג ואילך. תרע"ח ע' תיט ואילך.

היינו, שבעבר הי' באופן שונה מכמו שהוא בהוה, ובעתיד יהי' באופן שונה מכמו שהוא בהוה, נמצא, שמצבו של הדבר כפי שהי' בעבר נפסד ואינו נצחי. ועכצ"ל שדבר נצחי הוא באופן שאינו משתנה. ומזה מובן שבענין הנצחיות ישנו החיבור וההתכללות של גבול ובלי גבול.

ג) והנה שרש ענין התכללות גבול ובלי גבול כפי שהוא בספירות, ולמעלה יותר בענין השמות, הו"ע יחוד הוי' ואלקים. והענין בזה, דהנה, שם הוי' מורה שהוא למעלה מהזמן, שהוא הי' הוה ויהי' כאחד²⁵, היינו, שכל ג' הענינים דהי' הוה ויהי' (עבר הוה ועתיד) נכללים בתיבה אחת, שהם כאחד, והם כולם בתמידות, שעל זה מורה היורד שמשמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד²⁶, שכל זה מורה על העדר ההגבלה. משא"כ שם אלקים מורה על ענין ההגבלה, שהרי אלקים הוא לשון רבים²⁷, וענין הריבוי הוא מצד ההגבלה וההתחלקות דוקא²⁸. ויתירה מזה, שאלקים בגימטריא הטבע²⁹, וטבע הוא מלשון טבעו בארץ שערי³⁰, היינו, שהחיות האלקי נטבע ומכוסה בהדבר הגשמי שמכסה עליו³¹, שזהו תכלית ההגבלה. ומ"מ, ישנו הענין דיחוד הוי' ואלקים, וכמשנת³² ל"שכללות ענין העבודה הוא שיהי' היחוד דהוי' ואלקים, שזהו"ע היחוד דבלי גבול וגבול כפי שהוא בענין השמות. ומיחוד הוי' ואלקים שהוא היחוד דבלי גבול וגבול בענין השמות, נמשך היחוד דבלי גבול וגבול גם בנבראים. ובפרטיות יותר, שישנו היחוד דבלי גבול וגבול בהנבראים הרוחניים, כמובא בתניא³³ מ"ש בגמרא³⁴ כתיב³⁵ היש מספר לגדודיו וכתיב³⁶ אלף אלפין ישמשוני וריבו רבבן קדמוהי גו', ומשני, אלף אלפין מספר גדוד אחד אבל לגדודיו אין מספר. והיינו, שעם היות שכל גדוד הוא במספר מוגבל, מ"מ, ישנם ריבוי גדודים בלי גבול,

-
- 25) זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער
א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא
שעהי"ה א פ"ו (פכ, א).
26) ראה תניא שעהי"ה א רפ"ד.
27) ראה פרש"י וישלח לה, ז.
28) ראה סהמ"צ להצ"צ ה, ב. ובכ"מ.
29) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב.
ראשית חכמה שער התשובה פ"ו ד"ה
והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. תניא
שעהי"ה א רפ"ו. לקו"ת ראה כב, סע"ב
ואילך. וראה ד"ה שובה ישראל תר"ץ (סה"מ
קונטרסים ח"א עו, ב).
- 30) איכה ב, ט.
31) ראה אוה"ת שה"ש ח"א ע' שטו.
סה"מ תרע"ח ע' פט. תרח"ץ ע' קסז ואילך.
וראה ד"ה שובה תר"ץ שם. ובכ"מ.
32) ד"ה אתם נצבים דש"פ נצבים תשכ"א
(תו"מ חל"א ע' 231 ואילך).
33) פמ"ו.
34) חגיגה יג, ב (בהיפוך סדר הכתובים
ובשינוי לשון — ראה מ"מ, הגהות והערות
קצרות לסש"ב" שם (ע' ש ואילך)).
35) איוב כה, ג.
36) דניאל ז, י.

שזהו"ע של יחוד גבול ובלי גבול. וכמו כן ישנו היחוד דבלי גבול וגבול גם בהנבראים שבעוה"ז הגשמי. ובהקדם מ"ש הרמ"ע מפאנו³⁷ (הובא בלקו"ת פ' פקודי³⁸) שבכלל קדמון הוא בודאי נצחי, אבל בכלל נצחי אין קדמון, לפי שרבים מן הנמצאים יהיו נצחיים ברצון הבורא, ואין אף אחד מהם קדמון, שהרי הם מחודשים מאין ליש, היינו, שיש להם תחילה. וכמו ענין הזמן, שיש לו תחילה, ומזה גופא מובן שהוא מוגבל, היינו, שישנו מספר מוגבל כמה שעות ורגעים עברו מהתחלת הזמן³⁸, וכפי שהאריך הצ"צ בספר החקירה³⁹ שדבר המורכב מכמה חלקים בהכרח שיש לו תחילה ויש לו מספר, ולכן אי אפשר לצייר מספר בלתי מוגבל, וא"כ הי' צריך להיות הגבלה להמשך הזמן, שיומשך ויתארך כך וכך זמן, ואח"כ יופסק ויתבטל. ומ"מ, ברצות הבורא יהי' הזמן בבחי' נצחיות, שלא יופסק לעולם, שזהו"ע של בלי גבול⁴⁰. ויתירה מזה, שגם עכשיו ישנו כח הבלי גבול בנבראים, כדאיאת בירושלמי⁴¹ עה"פ⁴² אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, שהם חזקים כיום הבראם, היינו, שאין בהם הפסד, שהרי ענין ההפסד הוא באופן שכל משך זמן קיומו הוא באופן של הפסד, כמאמר הבחיי⁴³ שהתינוק משעה שנולד מתחיל להתייבש, היינו, שכל משך זמן קיומו הוא הולך ונפסד עד שנפסד לגמרי, וכיון שהשמים והארץ חזקים כיום הבראם, הרי מציאותם היא באופן של העדר ההפסד, שזהו"ע הנצחיות, וזהו רק מצד רצון הבורא שיהי' בהם ענין הנצחיות⁴⁴. והיינו, שעם היות שכל מציאות הנבראים היא באופן של הגבלה ושינוי, מ"מ, מצד רצון הבורא יש בהם גם ענין של בלי גבול. וכנ"ל ששרש הענין הוא היחוד דהוי' ואלקים, שמצד זה נעשה החיבור דבלי גבול וגבול גם בהנבראים.

ד) אמנם כל האמור לעיל אינו אמיתית ענין יחוד הוי' ואלקים. דהנה, אמיתית ענין יחוד הוי' ואלקים הוא שאלקים יהי' כמו הוי' ממש, היינו, ששם אלקים לא יסתיר כלל על שם הוי', אלא כל ענינו יהי' רק שעל ידו יתגלה שם הוי'. ודוגמתו בהחיבור דבלי גבול וגבול,

(42) בראשית ב, ד.

(43) "אולי הכוונה למש"כ [הבחין] בפי עה"ת בראשית א, כח" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ שבהערה הבאה.

(44) ראה ספר החקירה להצ"צ ד, א. המשך תער"ב ח"ב פשל"ג. ד"ה אין ערוך הב' תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 142 ואל"ך).

(37) שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ג.

(38) ראה סהמ"צ להצ"צ נז, א ואילך. ספר החקירה להצ"צ ל, א ואילך.

(39) ד, ב ואילך.

(40) ראה גם אנ"ק ח"ו ע' ער. ועד"ז שם ח"ג ע' רצא.

(41) ברכות פ"א ה"א.

שהגבול עצמו יהי בבחינת בלי גבול, וכמו בענין הזמן, שהזמן עצמו יהי למעלה מהזמן. והענין בזה, דהנה, משנת"ל שהזמן יהי נמשך באופן נצחי, הרי זה באופן שהזמן בעצם הוא בעל גבול, היינו, שכל יום וכל שנה הוא בבחי' גבול, אלא שמצד רצון הבורא יומשך כן תמיד ולא יופסק לעולם. והיינו, שענין הנצחיות אינו באופן שבפועל ממש ישנו זמן בלי גבול, דכיון שכל חלק של זמן הוא מוגבל, הרי ככל שתוסיף עליו עוד ימים ושנים יהי הכל עדיין בעל גבול, אלא שיש בכח שיומשך הזמן תמיד ללא הגבלה, והיינו, שענין הבלי גבול הוא רק בעתיד ובכח, אבל בהוה ובפועל הרי זה בהגבלה. וכמו כן בנוגע לשמים וארץ שהם חזקים כיום הבראם, שענין הבלי גבול הוא רק בהעדר ההפסידות שלהם, אבל המציאות של כל אחד מהם היא בהגבלה. וכמו כן בענין הבלי גבול שבנבראים הרוחניים, שאף שלגודדיו אין מספר, הרי כל גודד בפני עצמו הוא מוגבל. ונמצא, שבכל האופנים הנ"ל נעשה החיבור דבלי גבול וגבול רק באופן שהגבול אינו מסתיר לגמרי על הבלי גבול, אלא נרגש שיש בזה גם ענין של בלי גבול, אבל ענין הבלי גבול אינו בהגבול עצמו, כי הגבול עצמו נשאר בהגבלתו. ודוגמתו בהיחוד דהוי' ואלקים, שההגבלה דשם אלקים אינה מסתירה לגמרי, אלא נרגש שישנו גם הבלי גבול דשם הוי', אבל עדיין ישנה ההגבלה דשם אלקים. ובמילא, אין זה אמיתית היחוד דהוי' ואלקים, שהוא באופן ששם אלקים (לא רק שאינו מסתיר לגמרי, אלא עוד זאת ש) אינו מסתיר כלל על שם הוי', וכל ענינו אינו אלא להיות כלי לשם הוי' שיאיר על ידו, ומצד זה צריך להיות החיבור דבלי גבול וגבול באופן שבהגבול עצמו ניכר ענין הבלי גבול.

(ה) **וביאור** הענין, דהנה, בנוגע להבלי גבול דהנבראים הרוחניים, ישנו גם התירוץ הראשון בגמרא דמ"ש היש מספר לגודדיו קאי בזמן שביהמ"ק קיים, ומ"ש ואלף אלפים ישמשוני קאי בזמן שאין ביהמ"ק קיים כביכול שנתמעטה פמליא של מעלה, ולפי זה, הפירוש דהיש מספר לגודדיו (בלי גבול) הוא באופן שבכל חלק מוגבל גופא נרגש הענין דבלי גבול⁴⁵. וכמו כן בנוגע לענין הזמן, שישנו אופן שהזמן בעצם הוא בלי גבול, וכמו הענין דיום שכולו ארוך⁴⁶, וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן בתו"א⁴⁷ שגם בתחלתו הוא ארוך, היינו, שענין האריכות (בלי גבול) אינו רק בסופו, שאין לו סוף, ע"ד ענין נצחיות הזמן שנמשך

46) ראה מדרש תהלים ספכ"ג.

47) תולדות יח, סע"ד.

45) ראה גם המשך תער"ב שם ריש ע'.

תרפ"ד.

תמיד ללא הפסק, והיינו, שענין הבלי גבול הוא בכך שישנם נקודות בריבוי בלתי מוגבל, אלא ענין האריכות הוא באופן שגם בתחלתו הוא ארוך, שכל נקודה שבו היא באופן של בלי גבול, היינו, שהיום עצמו לא יהי' בהגבלת זמן דיום כלל. והדוגמא לזה, כמו שאמרו חז"ל⁴⁸ שהראהו הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו כו'. דהנה, מה שהראהו כל דור ודור אין זה באופן כללי, כמו בראש השנה, שצופה ומביט עד סוף כל הדורות⁴⁹, וכולן נסקרין בסקירה אחת⁵⁰, שכל הפרטים נמצאים בהראש באופן כללי, אלא הראהו כל דור ודור כפי שהוא בפרטיות בפועל ובגלוי, שלכן שייך לומר כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו כו', לפי שראה את כל הפרטים כפי שהם בפועל ובגלוי, ונמצא, שמשך הזמן גופא (שעות ספורות אלו שבהם הראהו דור דור ודורשיו) הי' בלי הגבלת הזמן, שלכן נכללו בו כל פרטי הענינים דשית אלפי שנין דהוה עלמא⁵¹ כפי שהם בפועל ובגלוי. והיינו, שבתחלת הבריאה, כאשר עולם על מילואו נברא⁵² (קודם החטא), הי' ניכר כח הבלי גבול בהגבול עצמו. ועד"ז מצינו בענין המקום (שהרי זמן ומקום קשורים זב"ז⁵³), כמארז"ל בנוגע לקדש הקדשים שבו הי' הארון, שמקום הארון אינו מן המדה⁵⁴, דהיינו, שאף שהארון הי' בבחי' מדה במקום, אמתיים וחצי ארכו גו'⁵⁵, מ"מ, הי' לו עשר אמות אויר לכל רוח, אע"פ שכל החלל לא הי' אלא עשרים על עשרים, ונמצא שאין מקום הארון ממעט כלום, כי המקום עצמו הוא בלי מקום, והיינו, שהגבול עצמו הוא בלי גבול, שזהו אמיתית הענין דיחוד הוי' ואלקים.

וענין זה נמשך ומתגלה בעולם ע"י עבודתו של כאו"א מישראל, כמשנת"ל שכללות ענין העבודה הוא לפעול את היחוד דהוי' ואלקים, והנתינת כח לזה הוא מהארון שבקדש הקדשים שבו הי' החיבור דבלי גבול וגבול באופן שהגבול עצמו הי' בלי גבול, שזהו אמיתית הענין דיחוד הוי' ואלקים. והענין בזה, כדאיתא בגמרא⁵⁶ שהארון נגנו, ולא שלטו בו אומות העולם, והיינו, שמציאות הארון היא בשלימות, אלא שהוא בהעלם. ובכחו של כאו"א מישראל לפעול שע"י עבודתו יומשך

48) סנהדרין לח, ב. פ"ג, ג (וביפ"ת שם).
 49) ברכת אתה זוכר. ראה תניא שבהערה 25.
 50) ר"ה יח, א. פ"ג, ג (וביפ"ת שם).
 51) שם לא, א. תרומה כה, יו"ד.
 52) ראה ב"ר פ"ד, ז. וראה שם פ"ב, ו.
 53) יומא כא, א.
 54) תרומה כה, יו"ד.
 55) שם לא, א.
 56) סוטה ט, א.

מההעלם אל הגילוי, עד שיתגלה בכל העולם כולו אמייתית הענין דיחוד הוי' ואלקים.

(ו) **וְזָהָר** שובה ישראל עד הוי' אלקיך, דהנה, תיבת עד כוללת כל הפירושים, הן הפירוש שמורה על ענין ההגבלה, כולל גם באופן שלא עד בכלל, והן הפירוש מלשון נצחיות, שזהו"ע של בלי גבול, והיינו, לא רק ענין הנצחיות ובלי גבול בכח, שיכול להיות נמשך עד אין סוף, אלא גם ענין הנצחיות ובלי גבול בפועל, שכל רגע גופא הוא ענין נצחי, ע"ד שהראהו לאדה"ר דור דור ודורשיו במשך שעות ספורות, שמשך זמן זה גופא הי' בלי הגבלת הזמן, כנ"ל. ונמצא, שתיבת עד מורה על החיבור דבלי גבול וגבול, שבהגבול עצמו ניכר הענין דבלי גבול. וזהו אומרו עד הוי' אלקיך, כי, החיבור דבלי גבול וגבול שבתיבת עד הו"ע יחוד הוי' ואלקים, הוי' אלקיך, שבהגבלה דשם אלקים גופא ניכר הבלי גבול דשם הוי'. וענין זה נעשה ע"י עבודת התשובה (שובה ישראל), שענינה העדר ההגבלה, כנ"ל, ובאופן כזה נמשך בגילוי למטה בכל פרטי העבודה (שהרי התכלית היא שהעדר ההגבלה שבעבודת התשובה לא ישאר בהעלם, אלא יומשך בגילוי למטה), שזהו אומרו³ קחו עמכם דברים גו', שיומשך בגילוי למטה.

